

OMNIA A FÖLDALATTI
mozgóképfilm-színház
VIII., József-körút 31. **SZINDIRÁTUS**

Kalandorjáték 6 részben. A főszerepben MAGNUS a Cabiria néger-óriása. Ezenkívül a fényes kísérelő műsor.

Előadások 5, 7 és 9 órákor. Jegyelővétől déli-őltől 11-ől 1-ig, á. u. 4 óráig. Telefon József 125

ROYAL-APOLLÓ **JUDÁS**
Előadások hétfőnap 5, 7, 9 órákor
Phönix-film.

FŐVÁROSI ORFEUM
Budapest, VI., Nagymező-utca 17. szám.
Igazgató: Keleti és Ribner. Telefon 3-17

Előadás kezdete naponta este 8 órákor.

Fregolia átváltó művész

A két jelölt

Follinus—Márkus operettje és a kísérelő műsor

Hamis fogsorokat és filmhulladékok
minden mennyiségben vásárol.
GROSS ANTAL,
BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 23. SZÁM

ROYAL-ORFEUM
VII. ERZSÉBET-KÖRÚT 31.

Esti előadás 7-kor, délutáni 4-kor kezdődik.

SÖRKABARÉ kezdete 8 órákor

ANDRÁSSY-KÁVÉHÁZ
VII., Aréna-ut 78. (Dampjan-utca sarkán)
Bachmann hegedűművész, zenei-
val minden délután és este hangverseny.

Ladányi és Dénes kávék

FELTALÁLÓK **UTMUTATÓJA**
nélküldözhetően.

Dijtanács Kéldi Aron és Molnár szabadalmi iroda, VIII., Budapest, József-körút 9

A csábító **A CORSO** **A HARANG**
Társadalmi dráma négy felv. Az előadások 5, 7 és 9 órákor kezdődnek.
Behlére drámai költemény négy felvonásban

Diana crème
Diana nudes

3 és 6 koronás
dobozokban

Mindenütt kapható!

TÉLIKERT *Winterry*
NAGYMEZŐ-U. 22-24. TELEFON: 167-25

új, magikus csodáival. Operetta, variató és magánasszonok stb. — Kezdete este 7 órákor. Vasárnapo d.u. fel négy órákor fe áru előadás

„Ujságitsem” könyvkiadó és nyomda rt. Budapest.

7. szám

Budapest 1918

November 12

AZ EMBER
GÖNDÖR FERENC POLITIKAI HETILAPJA

Flak

Franchet d'Esperay
Nyílt levél Károlyi Mihályhoz
Az én utcám. Hogy lett-
Szurmayból uezsoki hős?
Ády Andre, a forradalom
prófétája
Hogy folyt le Károlyi és
Franchet d'Esperay talál-
kozása
Szenvedéseim a sajtóhad-
szálláson
Összinté hang Tisza Istvánról
Szerényi kacag
Az én forradalmam
Zselénszky futása
Vérebek
Maléter ur
Hatvany Lili szindarabja
Szemere nem nyugszik stb.

Egy szám ára 1 korona

URÁNIA SZÍNHÁZ

RÁKÓCZI-UT 21

Előadások kezdete d. n. 5, 7, 8 és 10 órakor

fénysugár az éjben

Filmjáték 4 részben
„Az Est” filmriportja

DÉLI HIRLAP

Lázár Miklós napilapja, Egyes szám ára 12 fill.

Előfizetési ára:

Egész évre 30.— korona
Félévre 15 — korona
Negyedévre 7.50 korona

KÖZGYŰLÉS

Az Első Magyar Részvény-Szerződés t. o. részvényesei ezennel tiszteletteljesen meghívának a jövő évi november 19-én délelőtt 10 órakor a társaság VIII. Eszterházy-utca 6. sz. I. emeleti irodahelyiségében tartandó **LI. rendes közgyűlésére**. — Napirend: 1. Az igazgatóság évi jelentése, a felügyelő-bizottság által megvizsgált zárszámadások és mérleg előterjesztése, a kifutendó osztalék megállapítása és a felmentvény feletti határozathozatal. 2. Egy igazgatósági tag választása. 3. A felügyelő-bizottság díjazásának megállapítása. 4. A nyugdíjszabályzat módosítása. — Azon t. o. részvényesek, kik szavazójogukat gyakorolni akarják, szíveskedjenek részvényüket azok szelvényével együtt, az alapszabályok 13. §-a értelmében, legalább három nappal a közgyűlés előtt a Magyar Országos Központi Takarékpénztárnál (Budapest, IV. Deák Ferenc-utca 7. sz.) térítvény ellenében letenni, hol a felügyelő-bizottság által megvizsgált és helybenhagyott mérleg, valamint az igazgatóság és felügyelő-bizottság jelentései nyolc nappal a közgyűlés előtt a részvényesek rendelkezésére állanak.

Az Igazgatóság.

Egyenlőség

Filmjáték
négy felvonásban

MOZGÓKÉP- OTTHON

TRÉSZ-KÖRUT 28 TELEFON 144-98

Az előadások 5, 7 és 9 órakor kezdődnek

Hattyudal

Dráma
négy részben

Csász. és kir.
udv. szállító

Sternberg

hangszergyár
zongoratermelő
Budapest, Rákóczi-ut 60

Csász. és kir.
udv. szállító

AZ EMBER

Franchet d'Esperay

francia tábornok fölöttébb szigorú külsőségek között fogadta Károlyi Mihályt, Magyarország miniszterelnökét és a vele megjelent békedelegátusokat. Ez a Franchet úgy beszélt velünk, magyarokkal, mintha ő győző volna, mi pedig legyőzöttek volnánk. Ha jól meggondoljuk, a dolog nagyjából így is van és így sincsen mit csodálkoznunk azon, ha a francia militarizmus egyik vezérképviselője bizony, kissé felülről diskurálgattott velünk. Utóvégre abban is igazza van Franchetnak, hogy mi együtt mentünk a németekkel, sőt fájdalom, Tisza Istvánék és a mungók németebbek voltak a németeknél és Hindenburgabbak Hindenburgnál. Ha Tisza Istvánon mulott volna, még ma is harcolnánk a franciák ellen és ha Rákosi Jenő harsonáit követnénk, még ebben a pillanatban is magyar bakák vérezhetnének el a Vögézekben. Fájdalom, a franciákhoz csak a Tiszák és Rákosi csataordítása rikácsolt el ideig és csak az ő rekedit franciá-faló ültetését hallották meg Párisban.

Igy volt ez, mert a kormányhatalom az ő kezükben volt és minden humánus, antántbarát hangot elnémítottak, a „Budapesti Hírlap” hülye piszkolódásait szabadon lehetett kitáviratozni a külföldre, de a Népszava megértő, békebarát és a világ valamennyi népének szeretetét hirdető cikkeit elnyomta az ő becstelenszenzúrájuk. A Károlyi Mihály franciábarát szava és a körülötte seregülő elszánt béke-

barátok szava alig-alig hallatszott ki, míg Tiszának és társainak antánt-népeket zabáló hangját szabadon terjesztették külföldön. Nincs tehát semmi csodálkorni való azon, ha Franchet tábornok nincsen tulságosan elragadtatva tőlünk és még szép tőle, ha azt tudja, kicsoda Károlyi Mihály és hogy ő az egyetlen alkalmas férfiú a szerencsétlen helyzetbe sodort ország megmentésére. Honnan tudna Franchet tábornok azokról a gyönyörű versekről például, amelyeket Ady Endre írt Párisról, a Szajna partjáról, a francia lányokról, a francia ösziöl és mudrárról a sok szent csodáról, amik Párisban nagyszerű hevíletekbe borították. Honnan tudná Franchet tábornok azt, hogy vagyunk ebben az országban számosan, akik Ady Endrének a franciákról muzsikáló és a francia géniuszt előtt meghódoló verseit hosszú évek óta kívülről tudjuk és a bus magyar svatagban, hervadt és szomorú öszi estéken önmagunkba rogyva, halunk dudolgatjuk. Erről és még sok másról ugyan mit is tudna Franchet d'Esperay, aki nem a francia dicsőség, hanem a francia hadsereget, a francia militarizmust képviselte Károlyi Mihálylyal szemben Belgrádban. És talán Hoffmann tábornok ur annak idején olyan nagyon szépen beszélt az orosz békeküldöttekkel? Ha jól emlékszem, ez a német hős is döngte az asztal.

A francia hadsereg pedig valóban győzött és Tiszáéknek, Rákosiéknak és a többi háborucsináló gonosztévőnek, Szterényi Józsefnek, Wekerlének és

társainknak köszönhetjük azt, hogy idáig jutottunk. Ok vitték oda ezt a szerencsétlen országot, ahol most áll. Nekünk természetesen a francia militarizmus ép olyan idegen és ellenszenves, mint a német. Csak éppen annyival rokonszenvesebb, amennyivel rokonszenvesebb a francia nép a német népénél. Egyébként nekünk ugyan olyan kevés közünk van a francia imperialistákhoz, mint a németekhez. Szent meggyőződésünk azonban, hogy ha Franchet d'Esperay napoleoni gesztusokkal fogadta is a magyar küldöttséget, a békeasztalnál nem a francia hadsereg, hanem a francia demokrácia képviselői jelennek meg és *Wilsonnal*, meg a többi antántbeli szabadsághósszal együtt *bizostiani* fogják a magyar szabadságot és függetlenséget. Addig el kell viselnünk, hogy a francia hadsereg legelőzöttnek tekintsen bennünket, mint győző vonuljon be Budapestre, hogy azután ez utolsó nagy megpróbáltatás után, megszállarduljon az ifjú magyar szabadság, demokrácia és népralom. A régi rendszer súlyos büneiről, fájdalom, nekünk is meg kell szenvednünk. Sokkal könnyebb lesz elviselni ezt a szenvedést, mint a négy esztendő háborus gonoszítottakban való kényszerű részvételt. Férfias megadással, egy jobb jövődöbe vetett mélységes hittel, várjuk Franchet d'Esperay tábornokot Budapestre.

KÖVETELJÜK, hogy a kormány haladéktalanul oldja föl a papirtiltalmat, mert nélküli nincs sajtószabadság. Az új kormány nem eshetik Tiszák bűnébe és nem akadályozhatja meg, hogy új lapokat alapítsanak. A *Papirközpont* ügyét rendezzék valahogyan, ez másodrang

kérdés. A fontos és égetően sürögő a dolog elvi része: azonnal megszüntetni a tiltalmat és lehetővé tenni új lapok alakulását!

Nyílt levél Károlyi Mihályhoz

Ne vegye rossz néven, gróf ur, ha a nyilvánosság előtt vagyok kénytelen egynémely dologra fölhívni szives figyelmét. Jobban szeretném, ha — mint régen — szóval mondhatnám el gróf urnak azt, ami a szívemen fekszik. Amde az idők változtak, gróf urnak rendkívül fontos, az ország sorsára döntő elfoglaltsága van, minden perce ezerszer drága és egyébként is nem olyan könnyű ma már bejutni egy kis beszélgetésre a gróf urhoz. Hiszen most, ezekben az időkben az előszobája zsufolva van azokkal a férfiakkal, akiket nem is olyan régen még nem találtunk ott az előszobájában, akik miatt nyugodtan és zavartalanul beszélgethattunk a gróf urral azok az egynéhányan, akik évek óta meglehetősen elszigetelten hirdettük az Ön politikájának győzelmes és megváltó erejét. Hirdettük ezt akkor, amikor — hiszen tudja, gróf ur — ez még hazaátulás számba ment, amikor bizony detektívek figyelték, hogy ki az a néhány valkermő, aki bemenézkedik a sárgán szomorkodó Károlyi-palota nagy kapuján. Mi, egynéhány fantasztá hívó, hirdettük a gróf ur politikáját, üldözöttséssel szemben, a kormány süjtő intézkedéseivel szemben, cenzúrával, katonasággal, rendőrséggel szemben és hirdettük gyakran azokkal szemben is, akik — most bizony a szufolási megtöltik a gróf ur előszobáját.

A gróf ur elhiszi nekem, hogy

az Ön kormányzatának és az új rendnek megszállardulását ószintebben és őnzetlenebbül senki sem kívánja, mint én. A gróf ur azt is tudja, hogy én a magam számára valóban nem akarok semmit. Én soha semmit nem kértem és nem fogadnék el, én csak szabad és független polgár, szerény és a sajtószabadság nap-sütését boldogan élvező hírlapíró akarok maradni, aki a forradalom szülte új korszak mindenre kész közkatonája. Amikor hivatkozhatom arra, hogy a gróf ur mindezt igen jól tudja, jogom van figyelmeztetni azokra a dolgokra, amikre itt — tisztán a nagy ügy érdekében — figyelmeztetni fogom. Hát arra szeretném fölhívni szives figyelmét, hogy olyan utklatos és visszataszító tülekedés folyik állásokért és egyéb javakért, az Ön előszobájában és környékén, hogy az alkalmas az új rend kompromittálására. A gróf ur a világ legjöhiszeműbb és legtisztességebb embere, tehát sejtelle sem lehet arról, hogy micsoda kétes és obskurus alakok jelennek meg a hatalom tájkán. Már idáig is történt fontos pozíciókba néhány olyan kinevezés, amely nagy visszatetszést szül. De hogy ilyen kinevezések a jövőben elő ne fordulhassanak és kormánybiztosok, népbiztosok és egvénbiztosok ne garázdálkodhassanak és tohódhassanak, minden jóízű ember megbotránkozáására akadálytalanul továb, hát én fölkerem a gróf urat:

Az előszobájában táborozó hírlapírokat haladéktalanul seprözesse ki. Mert a gróf ur bizonyára nem tudja, hogy annyi kétes egzisztencia és annyi obskurus állhírlapíró zanyázik állandóan a kormányon és környékén, hogy a magyar sajtó komoly

munkásai irtózva kerülnek el a kormány házatáját. Állhírlapírók, hirdetői ügynökök, gyöngégyorsírók és tegnapi munkapárti ügynökök uralkják a helyzetet az Ön jobbsorra méltó előszobája táján és önhöz, gróf ur, csak az ő festikön keresztül lehet eljutni. Már pedig ez az ut olyan gusztagustalan, olyan nagy önmegtagadást igényel, hogy inkább visszafordul az ember az ut legelején. A gróf ur megérdemli és el is várhatja mitőlünk, régi hiveitől, akik *tisztes távolból* félve, aggdóva és szeretettel kísérjük tova nehéz pályáján, hogy teljes őszinteséggel megmondjuk a véleményünket arról a visszataszító tülekedésről, ami az ön tiszteletreméltó alakja körül végbemegy. A leggyanúsabb, a legmegbízhatatlanabb és a legkétesebb egzisztenciák tolaokdtak az ön közelébe és ha gyorsan nem fognak egy seprőt vagy egy furkósbót, amellyel kiseprözik és kiverjék ezeket a strébreket és elősdiéket és ha utána nyomban nem dezinficiálják a miniszterelnöki palotát odafönn a várbán, akkor veszedelme döntik ezt az új rendet, amiért annyit küzdöttünk, annyit szenvedtünk és aminek a megszállardítása és állandóvá tétele legszentebb kötelességünk mindannyiunknak. Nem szeretnék még jóakaratóból sem ártani a nagy ügynek és ezért most még nem részletezem itt a kifogásaimat és nem nevezek meg név szerint egynekét, akik már betolodtak meg nem érdemelt pozíciókba és akik még ezekben a percekben ott tolonganak az Ön előszobájában. Annyit azonban, amennyit itt elmondottam, a nagy ügy iránt és a gróf ur iránt való kötelességem volt elmondani.

Göndör Ferenc.

AZ ÉN UTCÁM

Szurmay,
az uszoki hős

A jó isten áldja meg ezt a sajtószabadságot, amely megengedte, ime, nekem, hogy egy régi, kedvenc témát, amellyel úgy szerettem volna már foglalkozni, de amelyhez módomban nem volt, hogy ezt a régi kedvenc témát most íme kitárljam az olvasó előtt. Szurmay Sándorról, Magyarország volt honvédelmi miniszteréről van szó. Soha kisebb tehetséggel nagyobb pozícióba ember még nem jutott, mint Szurmay Sándor. Soha érdemtelenebbül és méltatlanabban embert még nem dícsérték és magasztaltak, mint Szurmay Sándor hadvezér és honvédelmi miniszter urat. Akiről a lapok himnusokat, ódákat és a dícsérel és magasztáló cikkek émeilytö zushatagát írtak, akiről képviselők — *Urmánczy* is — mindenkor a feltételek tisztelet hangján beszéltek, akiknek nevérol úgynevezett honvédtiszlalopot neveztek el és gyűjtöttek e célra, arról a nagy férfúrol hadd hangozzék el egy ószinte szó is, egy igaz és el nem fojtot hang is. Az olvasó nem is sejtí, hogy én milyen izgatott vagyok e pillanatban, hogy milyen nagy megkönyömbűlést érezek, hogy micsoda nagy kő esett le a szívemről, amikor annyi visszafojtot düh és fogsiskorgató némaság után végre kiúthetem a szívemet és elmondhatom ószinte nézeteimet Szurmay Sándor úrról. Egy tiszta, mély és szabályos lélegzetvétel ez az én számonra, tódu az élteó oxigén a tödömb és gyérünk csak, lássuk csak, ki ez a Szurmay, aki mint önmagának idealizált bronz szobra a megközilitetlenség és hozzáfétlenség magasságában trónolt előttünk hosszú keserves esztendők óta.

Hogy is lett Szurmay Sándorból *uszoki hős*? Ugy volt a dolog, hogy Szurmay altábornagy ur valami soha nem látott kiméletlenséggel és

kegyetlenséggel áldozta föl a *magyar katonákat* a harcúeren. Egy arczima nem rándult meg, miközben lehetetlen, gyilkos feladatok készűtűvitelére a szadokat és a zászlóaljak hitvány ágyútölélékek gyanánt csak úgy dobálgatta bele az ellenséges tűzbe. Annyi *vesztésége*, mint a Szurmay-hadsergeknek, talán egyetlenegy csapatrésznék sem volt az annyiszor, mint ahányszor Szurmayt, tán egyetlen generálíst sem vert meg az ellenség. Pedig ez igen nagy dolog, ha tekintetbe vesszük, hogy osztrák generálisok is voltak a világon! Es mégis *uszoki hős* lett Szurmay Sándorból, mivelhogy egy derék és lágyűzű hírlapíróúrunk, *Szomori Emil* megjelent egy szép napon Szurmay tábornok ur főhadiszállásán. *Szomori Emil* *lélken szób* örökre Szurmay minden hadidícsősége, az „*uszoki hős*” című meg nem érdemelt jelző és minden, minden, maga a honvédelmi miniszteri rang is. Mert attól fogva, hogy Szomori előzőr megjelent Szurmayról, vághatták és pűföthették *Szurmay* urat, mint a répat, ettől fogva *ó hős lelt, vitéz lelt, uszoki hős lelt* és sikereként ünnepele a magyar sájtó. *Szomori Emil* haditűdűsöt ugyanísten heteken és hónapokon keresztül *az trombitálta*, „*Az Újság*” című lap hasájában, hogy Szurmay az *uszoki hős*, a nagy stratégia, a rettenthetetlen hadvezér, a magyar katona bálványa és mintaképe. Holott a magyar katona rettegett Szurmaytól és hóstetteiről ennek a díeső hadvezérnek ott *éresűlt* *Szomori Emil* a parancsnokság asztalánál, ebédközben és vacsora közben. Ezeket a hósteteket nem hallhatta mástól *Szomori*, mint magától *Szurmaytól*, de hiába minden, ettől fogva „*Az Újságban*” és több polgári napilapban csak azt olvashattuk, hogy Szurmay Sándor *Uszok hős*e. Így szűletett és nött nagyga a híre Szurmaynak, aki igen közepes és jelentékelen katona, de aketi úgy módon Hazai Samu után *belepottyant* a honvédelmi miniszteri székre.

Honvédelmi miniszter korában sem vált különbbé és vitézebbé Szurmay Sándor, mint hadvezér *korában*. *Mindenre kész és álaólos eséldeje volt az Armeoberkommandónak* és Bécsnek és egyetlen lépést nem mert tenni Bécs kezdeményezése és jóváhagyása nélkül. Tipikus osztrák szolga volt ő, akít nem tartottak egyébnék, mint egyszerű *fordítónak*. Mivelhogy nem tett egyebet Szurmay Sándor, mint *lefordította magyarra azokat a parancsokat*, emiket *Badenben* és *Bécsben németűl kiadtak*. Soha nem volt egy fűltakozó gesztusa Ausztria számára és a legbuzgóbban és legszólgalátéksebben szívta, szűpölyözte ki Magyarország utolsó csöpp véréit is. *Lázás* ambíciója volt minél több magyar katonát becsempesíten az osztrák armádiába és kihájszolni a harcúerre. Az, hogy a magyar katonák hasonlíthatatlanul nagyobb számarányban pusztultak, mint az osztrákok, Tiszán és Wekerlén kívül főleg a Szurmay Sándor *bűne*. Ezért én mindig kőnikusnak tartottam és egy nevetéséges figurának számalmas bonyomását tettem rára, amikor *Urmánczy* Nándor jogos és Keserű panaszaira és vádjaira Szurmay tábornak ur és mondotd valami ónézetes értelemelenséget, valami *naiv* hazafias frázist és a képviselő urak azt sem tudták, hogy hova legyenek a nagy gyönyűrésítéöl, úgy tapsolták és ünnepeleék Szurmay urat. Legutolsó kőnikus és ügyűgyű megnyilatkozása akkor történt, amikor *Fényes László* azt kiáltootta fennhangon a képviselőházban, hogy a magyar katonák nem akarnak már *tovább harcolni* és a hátor, snájdi, vérszomjas Szurmay ismét fölúgrott és az egész hadsereg nevében *kikérte magának* azt a *rágalmat*, vitézi pózban *harsogván*, hogy a magyar katonák, miként a multban, ugy a *jövűben is teljesíteni fogják kötelességűket* és *tovább fognak harcolni a házáért*. Mi tudtuk akkor is, hogy ha Szurmay mondja, hát ak-

kor igaz, akkor el is lehet hinni, mivelhogy neki joga van a magyar katonák nevében, a lövészárkban rohadó magyar katonák nevében kijelentéseket tenni. A következők nyek, ime, megmutatták, hogy Szurmay Sándornak megint igaza volt, mert hiszen a magyar katonák tovább harcoltak és harcolnak még ma is. Szurmay — amilyen okos ember — bizonyára így tudja.

Valami igazságtalan és meg nem érdemelt népszűrvényben fordűtt és lubickolt ez a fűrgő honvédelmi miniszter, akít minden kormány átvett a maga számára és aki nem egyszerű miniszterelnökjelöltként is szerepelt. Nem utolsó eszeledete volt az sem, amikor a tőle megszokott szűrénységűl „*Szurmay Sándor alapnak*” keresztelete el *ó maga* azt az alapot, amelyet honvédtisztek özvegyei és árva javára gyűjtöttek. Én dűhőngve láttam „*Az Es*” jobb sorsra és komolyabb dolgokra érdemes hasájában vastag, ordító betűkkel nap-nap után a címet, hogy: „*Szurmay Sándor-alap*”. A kormányának sűrgűsen meg kellene vizsgálni, hogy milyen célokra fordítják és kik kezelik ezeket az öszgyűjtött milliókat. A „*Szurmay Sándor-alap*” címet pedig sűrgűsen meg kell *magyrosítani*, mert tűrhetetlen az, hogy Szurmay urból, az *ó indítványra* és kezdeményezésére ítt élőkörűben szobrot csináltak. Nem alkalmas *ó* arra, hogy szobrot mintázunk rára. Egyszerű, közepes és vérszomjas generális volt *ó* mindig, aki például számalanzsor *teit* a *kormányának elűterjesztéit* *Károlyi Mihály* *lelartóztatására*, neki és *Vászyonyinak* közös bűne és manővere volt *Konsten* órnagy magyarországi szerepe, minden munkásözgmalmat és békemozdulat sarkantusy csizmával gázolt le és *fojtott vérbe* Szurmay ur és egész Magyarországot és az egész szűvendű magyar népet ugy *liferálta Ausztriának*, az *Armeoberkommandónak* és a *frontnak*, hogy egyetlen arczima sem rendűtt meg. A magyar kato-

nákat és a magyar tisztokat nyugodtan üldözheték és kizöházták az ő idejében és Urmányék haszaltalan sorakoztatták föl a lázító adatokat, Szurmaynak se tekintélye, se elszántsága, se bátorsága nem volt ahhoz, hogy komolyan és erélyesen lépjen föl és ő csak a képviselőházban volt snájdig és energikus, de az Armeeoberkommando felé és Baden felé szolga volt és lakáj volt. A hamis bálványok ideje lejárt és le kellett már dönteni azt a bálványt is, amely Szurmay Sándor bálványát is, amely Szurmay Sándor néven sötételt esztendőkn át a véres magyar sivatagban.

WEKERLE, SZTERÉNYI, VÁZSONYI. Magyarországnak hazudorának megöszült egykori vén miniszterelőnöke, *Wekerle* Sándor, reméljük örökre leüti a szereplés és az igazmondás színterét. Aki néhány nap előtt még a legéresebb intézkedéseket akarta *folamba tenni* a sajtó ellen és a kitörni készülő forradalom ellen, az ezekben a percekben már csak mint szerezny magánember, szük családi körben folytatja legendás hazudozásait. Két helyes bajtársa, *Szterényi* és *Vázsonyi* szintén ellátnak. A mi értesüléseink szerint *Szterényi* és *Vázsonyi* *Karolyfogva* menekültek ki a biztosabb és a nagmasabb *Svájca*-ba, ahol *Vázsonyi* éppen most *tapossa* le a magyar sajtót és *Szterényi* Jóska pedig éppen ezekben a percekben *gázolja* el a magyar munkásságot és *melyíti* ki a német szövetséget. Mindenkéi beháthatja tehát, hogy *Wekerle*nek, *Vázsonyinak* és *Szterényinek* volt igaza.

FEGYVERES NÉMETEK, alig két-százzeven akarnak átvonulni Magyarországon és ezt a szándékot fölöttébb helyezi el a „Budapesti Hírlap”. Sajnos, mi nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a fegyveres német csapatok átvonulásáért lelkesedni tudnánk, sőt bevalljuk, mi meglehetősen *félünk* ettől az átvonulástól. Amit lehet, tegyen is meg a kormány ez ellen a rémes terv ellen, mert a *lefejevezett Magyarországot* valóban nem lehet kiszolgáltatni kétszázzeven fegyveres német katonának. A „Budapesti Hírlap” állásfoglalását pedig alán kívánjuk bíráljuk, mert hiszen ez a lap, megszádulván *Rákosi* Jenőfőlt, maga is az új irányzat szolgálatába állott és a kormányt, valamint a Nemzeti Taná-

csot támogatni akarja nehéz munkájában. Ha ez a szándéka tisztelt lapársunknak valóban komoly és őszinte, akkor nem értjük, hogy helyesebb-e a fegyveres német átvonulás tervét

Ady Endre

Csucsan él elrejtözve ezekben a nagy időkben Magyarországnak legnagyobb élő költője, *Ady Endre*. Pedig, ami itt most történt, ami Magyarországnak ezekben a sorsdöntő órákban végbemegy, azt senki se látta olyan tisztán és biztosan, látnoki szemekkel, mint ő és azt senki sem jósolta a proféta szent hevületében szó szerinti hűségességgel, csak ő. Ennek a forradalomnak profétája, látnoka, költője *Ady Endre*. A legszebb magyar forradalmi verseket ő írta és ha most lapoztatunk évekkel ezelőtt írott versekönyveiben, meg kell döbbernünk attól a profétai tisztánlátástól, amely *Ady Endre* gyönyörű, siró, mélységesen szomorú írásait örökre halhatatlanná teszi.

A Belvárosi Színházban az új műsorban *Ady*-ciklust vonultatnak föl a színházak. Azon már utóvégre túl vagyunk és abban talán meg lehet állapodni vita nélkül, hogy a legszebb magyar verseket *Ady Endre* írta. De, hogy a nagy költő milyen nagy proféta, azt aljutan érezzük, hallván a színpadról felénk zuduló, forradalmi tüzijátékban át-nemesült szent proféciákat. Mindent milyen tisztán, milyen biztosan látott, tudott, megjövendölt és a maga magasságokba szárnyaló, mely zengésű hangján mindent, hogy megénekelte *Ady Endre* Olvasókat el most minden versét, áhitattal szívjátok magatokba minden sorát, merüljetez bele káprázatosan szép képeink gazdag mélységébe és tisztelttel, meghatottan hajtások meg a forradalom dicőségese zászlaját a nagy költő előtt, aki *Csucsan*, egy régi házában, az ablak párkányára könyköltve, könnyezve figyel, az ő százaszor megsíratott Budapestje felé.

Hogy folyt le Károlyi és Franchet d'Esperay találkozása?

Belgrád, 1918 november hó.

Ragyogó, verőfényes, novemberi napsütésben siklott végig a Millennium hajó, — fedélzeten a Károlyi Mihály vezetésével Belgrádba ment békedelegációval, — a magyar és horvát partok mentén a Száva torkolatáig, ahol már szemünk elé táruult annyi véres ütközést, a szerbek keleti szépségű fővárosa, Belgrád, ahova most a magyar kormány küldöttsége ment fegyverszünetet kötni a déli szövetséges csapatok francia főparancsnokával: Franchet d'Esperay tábornokkal.

A hajó orrán délece és a szálas gárdista magasratarított fehér lobogóval jelezte, hogy a békeküldöttség érkezik a főhadiszállásra.

A szerb parton ezernyi nép várta a horvát partról érkező hajókat, amelyek ezrével hozták haza a négy és fél év után visszatért szerb hadifoglyokat.

Mimha a sors rendezte volna ezt a találkozást. Hazatérő foglyok ezrei és a békedelegáció hajója találkoznak a Száva vizén.

A béke két szímboloma némán köszöntötte egymást.

A Millennium megállt, hogy utat nyisson a foglyoknak, akiket csobogó szívvel vártak már haza...

Csak azután bocsájtotta le hajón a csolnakot, amelybe a delegáció három tiszttagja: Csernyák százados, a magyar katonatanács elnöke, dr. Schubert tüzérfőhadnagy és Abt testőrőrhadnagy és a zásziótartó testőr szálltak be.

Feszült érdeklődéssel, visszafogott lélekzettel lestük, mi lesz?

A csolnak partot ért. Szerb főhadnagy siet a küldöttek elé, kik nem mint ellenség, hanem leendő jó barátokként melegen üdvözlék egymást.

A fehér zászlós menet elvész a Kalimegdán fái közt. Eltelt egy

óra, már a második is vége felé járt, amikor végre a Kalimegdán összeltölt laktnyája mellett megpillantjuk a mi fehér lobogónkat, amely Morse-jellekkel adott hírt arról, hogy partra szállhatunk.

Károlyi, Jászi, Bokányi, Hatvány Lajos és a delegáció többi tagjai pár perccel később egy magyarul nagyszerűen beszélő szerb tiszt kaulauzolás mellett járják Belgrád utcáit a Koronaszállóig, ahol a lakhelyünk volt kijelölve.

Egy órával utóbb egy másik tiszt feszesen tisztelegve jelenti, hogy a hadvezetéséges tudatja, hogy szabadon járhatunk-kelhetünk, akárcsak békében.

A szálló halljában belgrádi polgárok érdeklődnek Károlyi után, akik, valamint a delegáció tagjait tintezt bízósággal, meleg rokonszenvenl fogadtak.

Másnapig kellett várunk, Belgrádban még alig volt katonaság, a városparancsnok is csak egy ezredes és a főparancsnokhoz való hiraladást hátráltatta az a körülmény, hogy a német „kulturnezet” elvágta nemcsak a távírdát és távbeszélő vonalakat, de elpusztította a szerb főváros összes világító és víz-méivet.

Csüszörtök délután ötök megjött auton Franchet d'Esperay, a főparancsnok, aki ugyanabba a villába szállt, ahol pár nappal ebbt meg a csobogó és kir. kormányzóhelyettes álmódozott hej kutyá, kutyá Szerbia örökös meghódításáról...

Franchet d'Esperay pár perccel megérkezése után két küldönczettel jelentette, hogy — francia időszámítás szerint — hétkor, — a mi időnk szerint hatkor — várja a békeküldöttséget.

Tíz perccel fél előtt harminc magyar néma csendben, izgatottan, de telve reményességgel egy gyalogyal megindult a belgrádi sötét utcákon...

A közönség megáll és néz. Végig, zúg a sorokon: mirre delegáció, a békeküldöttség.

Sokan csatlakoztak hozzánk, ugy, hogy egész kis tömeg érkezett Franchet d'Esperay villájá elé, a Prozariste ulica (Szinház-utca) 5. szám elé.

Két szerb katona, a diszörség, mereven tiszteleg, de a szivük bizonyosan sebesen vert, szentül hiszem, egyet gondoltunk mi is, ók is.

Bárcsak béke lenne. A tábornok elé járult a küldöttség, akiknek nevében Károlyi Mihály olvasta fel a háboru egyik legérdekesebb történelmi okmányát, a mi békekérésünket.

D'Esperay eleinte idegesen hallgatta, lábával többször dobogott, kezével gesztikulált, tiltakozott, kitérte, fejével helyeselt, csupa temperamentum, francia vér ez a hatvankét éves fiatalos tábornok.

— Az urak elkétek két-három héttel, hisz ma már a kapujuk előtt állok, három hét előtt más lett volna a helyzet...

Károlyi, Jászi mondják, hogy nem mi vagyunk hibásak, hanem az a porbahullott régi rendszer. A tábornok igent int.

Diktálja a pontokat. Csupa súlyos, kemény pont. A győző pontjai a leggyőzőbbök.

A magyar delegáció vitába bocsátkozik, ezt nem fogadhatják el, ez súlyos, ez katasztrófa jelent.

Védelmére kelt a nemzetiségeknek, kifogásolja, hogy német járszalagon járunk, hasonló megtorlásról beszél, mint amilyen a németeknek ki fog járni.

De mennél élénkebben tüzel a szeme, annál engedékenyebb lesz, beszél daliás magyar idokről, Rákóczióiról, Kossuthról, dicséri Károlyit, aki az egyedüli magyar államszerű, aki még megóvhatja a magyarokat a nagyobb veszedelemtől.

D'Esperay már nem az a Napoleon, aki hódítani akar, temperamentumos szeme már barátságosabb. Kihagyja a terhes pontokat. De még így is súlyos és terhes, — ha természetes is.

És a még egy-két órával előbb

fenhangon diktáló tábornok teljesíti Károlyi kérését, hogy a versaillesi haditanácshoz fordulhasson, melytől a békekonferenciáj Magyarországi területi biztosítását kéri.

A rádiógep már kopogtatott Károlyi Mihály távirátát, amikor Franchet d'Esperay temperamentumos kézszerzőiással bucsuzott Károlyi Mihálytól...

Mayor József.

MALÉTER UR. Négy estendőn keresztül Maléter ur volt Magyarországon a legnagyobb ur, Maléter ur százados rangot viselt és a honvédelmi minisztérium fölméntési osztályában élt a rejtens. Töle függött százozok óta Maléter ur szeszélyétől és hangulatától függött, hogy fölméntet kapve valaki, vagy pedig hogy a szeszélyes rögtön megy el a határré és Maléter ur jóakarátán mult, hogy a polgári foglalkozását végző fölméntett melyik pillanathan kap egy parancsot, hogy azonnal hagyja ott családját, polgári foglalkozását és rohanjon ki a Doberdóhoz. És Maléter ur elég szeszélyes férfiú és akaratlan volt, viszont tulságos jóakarattal nem lehetne őt megvádolni. Erezte, tudta, hogy nagy hatalom van a kezében és bizony élt is a hatalmával. *Olyan hangon diszkurált az előtte szesz két magyar nemzettel,* amilyen hangon legfeljebb csak a császárök és királyok diszkuráltak egészen a legutóbbi időkig. Néhez volt bejutni Maléter ur magas szine elé és viszont könnyű volt kiröpülni onnan. Családanák, istenem, hogy resztekelt és térépelték Maléter kapitány ur előtt, a fiúk, a gyermekök életéről könyörögven. Felségek, hogy esztekelték, egészen a rimánokéig — ha csinosak voltak — hogy *kurizáltak Maléter urnak,* hogy meglágyítsák azt a kemény zord szivét. — a férfiek érdekében. És volt rá eset, hogy Maléter ur *ellágyult,* hiszen melyik köszívű férfiú ne tudna megintani egy szivárványos nő mosolyát? És így születtek fölméntések és fölméntés visszavonások és úgy nem születtek meg fölméntések és fölméntés visszavonások. Szó, ami szó, nagy ember volt Maléter ur és ma már lényegesen kisebb férfiú. Ma már nem ejtik ki rettegve és borzadva a nevet, ma már nem tolong a folyosóján, az előszobájában és a kórházban a timáncosdók serege, az egész tédre borult, könyörög magyar nemzet, ma már egy

szertü és közepes kapitány lett Maléter urból, ami azelőtt is volt. Jaj de jó, hogy már nem kell töle félni, jaj de jó, hogy már nem kell tőrdülni vele, istenem, de szép dolog is, hogy már nincsenek olyan zsarnoki hatalmasságok, akik előtt hosszú keserves éveken keresztül tédre kellett borulni, meg kellett alázkodni, vagy meg kellett őket — *hódítani.* Isten önnel, kedves Maléter ur.

WILSON AZT ÜZENI A MAGYAROKNAK, hogy legyünk méltók a szabadságküzdelmekhez, rendezzavárással, foszszogatással, vérrel ne moeszkoljunk be a föltámadó új korszak ügyét. Hisszük, hogy Wilson üzenete el fog hatolni a messzi magyar falvakba és mindenhol megteszi a hatását. Magyarországot csak úgy lehet megmenteni és csakis úgy lehet szabadabb és függetlenné tenni, ha az országban a rend és a nyugalom hamarosan helyreáll. Akármennyi rosszat hirdetett is a munkapárt éveken keresztül Wilsonról és akármennyi szigorú és csunya megrovásban részesítette is Wilsont az uszító magyar sajtó, higyjék végre el, hogy érdemesebb órá hallgatni ezekben a komoly órákban, mint, mondjuk — *Szemere* Miklósrá. Egészen bizonyos, hogy a helyzetnek és a kornak a magaslátán Wilson neve amerikai tanár és köztársasági elnök és nem Szemere nevü magyar hazárdkártyás áll. Aki tehát Wilsonra hallgat, az menjen haza és fogjon munkához, aki ellenben Szemerét óhajtja követni, az menjen foszszogatni és vérengzeni.

DRASCHE LAZÁR ALFRED. A régi rendszer katonája volt hosszú éveken át és mi mindenkit gyűlöltünk, aki a régi világ embere volt. És mégis *Drasche-Lázár* Alfréd miniszteri tanácsosnak, a sajtósztály egykori főnökének alibit akarunk bizonyítani ezen a helyen. Amikor egykori vezérért, Tisza Istvánt már elsodorta helyéről a népharag árja s amikor ő bizonyára vele született szerénységével félre vonult az új rendszer toladóinak utjából, igazságot kell tenni és meg kell állapítani, hogy *Drasche-Lázár* Alfréd a legnevezetebb idökben is tehetséges, kitűnő és jó indulatú köztársaságis volt, aki sohasem ismert politikai különbséget a hivatalos ügyek elbírálásánál. Nagy dolog az, hogy *Drasche-Lázár* Tisza elnyomó uralma alatt is meg tudta őrizni teljes pártatlanságát és mi, elnözkék újságírók, mindenkor jólesően tapasztaltuk, hogy őt a valánk való hivatalos énteközésében nem vezeti semmiféle elfogottság és nyugodtan biztuk ügyünket az ő avatott és mindenkor tárgyilagos kezébe. *Wekerlekék és Pallavichinek* persze, elnyomták és skarta tették ezt a kiváló köztársaságisot és a nyakunkra hozták *Gonda* Hermet, aki viszont teljes ellentét volt *Draschenak,* mert meg volt a kicsinyes léheg bosszúvágy, a korlátolttság és a tehetetlenség. Elvárjuk, hogy a népkormány nem lesz igazságtalan *Drasche-Lázárral* szemben és az ő értékes képességeinek megfelelő munkakört biztosít neki és honorálja azokat a ritka köztársaságis tulajdonságokat, amelyeket akkor tanultunk meg bocsólni, amikor politikai ellenlétként állottunk szemben *Drasche-Lázár* Alfréddal.

LEVÁI LAJOS BARÓ képviselő és százados ur az Országgház-téren pár nap előtt a többi tisztekkel együtt fölésküdt a Nemzeti Tanács és Károlyi Mihály szolgálatára. Minthogy ez a Lévai Lajos azonos az a Lévai Lajos, aki pár hét előtt az ántantbarátságot valló Károlyi Mihályt a képviselőházban mindenáron meg akarta *pofozni,* nagyon groteszkül hatott ránk ez az Országgház-teri eskü. Vagy hamisan esküdött Lévai Lajos, vagy — *végig letett arról a tervéről,* hogy Károlyi Mihályt megpofozza.

MAJD A UICA. Gábor Andor könnyűed és könnyü szinpadí munkát írt ezen a címen, amelyet a Magyar Színház mutatott be. A darab mentes legfölválobbi gyantult is, amely azlag nyékölni be, hogy messzibbmenten földalmi cfpái lettek volna a szerzőnek. Nem akar Gábor Andor egyebet, mint mulattatni és szórakoztatni ezekben a keserves idökben és ez a szándéka nem is minden siker nélkül való. Középes ötletek és kisebb igényü fordulatok szaporán jelentkeznek a darabban, amelynek lelke, tartalma, mozgatója és megmozdítója a Fedák Sári szerialitása.

Tisza Istvánról

Szörnyen megdöbbentett Tisza István halálának híre. Az emberi érzés első megnyilatkozása utána a keleti közmondás jutott eszembe: „A halál nem bosszu.” Aki bosszut akart állani Tisza Istvánon, annak hosszú életet kellett neki kívánnia: hasszu lássa, hogy mit csinált és hadd élje végig ennek szenvedéseit. De aztán eszembe jutott, hogy Tisza István megvárta volna a dolgok kifejlését és aztán az „*elszántság elkeseredésével*” támogatott volna mindent az Isten, a háza, a király, a köztársaság nevében mindaddig, amíg fel nem forgathatta volna és a helyébe nem ilhetett volna.

Tisztelt Szörkesztő ur, Ön felszólított engem, hogy fessem le Tisza Istvánt úgy, ahogy én láttam. Megvallom, hogy az emberit érzésem kívül azért fájlaltam Tisza István hála miatt, mert én akartam véle háború után leszámolni. Természetesen nem testileg, hanem erkölcsileg és politikailag. Közérdekből még is fogom ezt még tenni, teljes tárgyilagos sággal, csak adatszűrésig, mert számonlono kell azzal, hogy a halott nem védekezhet. De a történelemnek meg kell ösmernie ama férfi igazí képét, aki országát — ez már csak nézetem — végelpusztulásba vitte. Most, szíves felhívásának engedve, csak néhány adatot kívánok megfogok felrajzolni.

Egyszer, a háború idején, Hadik János grófnál ültem, aki Tisza gyűlökdéséről beszélt, hogy még mindig vádaskodott ellenfeleivel, amírt ezek obstruáltak a véderéformon élen. Azt feleltem erre:

— Bámulatos, hogy Önök erre nem tudják visszafeléni, hogy *Tizzenkét éven át Tisza István akadályozta meg a véderéformot, valahányszor nem neki lett volna ébből politikai haszna.*

Hadik János gróf nyugot nézett rám.

— Jól van, én egy tucat olyan esetet fogok erre elmondani, feleltem rá, amelyeket mindenki ösmér.

— Például, kérdezte Hadik.

— Emlékszik-e 1904-ben a Thaly-bekéré? Ennek története a következő:

1902 végén Lukács László megrendelt Széll ellen egy obstrukciót, amelyek elhuzódott 1904 tavaszáig. Ekkor egy szép napon kilépett a parlament közepére Thaly Kálmán és a következő indítványt tette:

Csináljunk treuge deit, Tisza István vállalkozék egy választójogi reformra, olyanra, aminőt ő maga jónak lát és akkor az ellenzék elfogadja a véderéformot.

Erre felállott Tisza és elfogadta a békejobbot. A parlament még le tárgyalta a folyó ügyeket és megállapodtak, hogy összel ezt az akkor ugynevezett Thaly-békét hivatalni fogják. Akkor kapta Thaly a híres béke-plakettet.

Mindenki várta, hogy októberben nagyszabású béketörvényhozás lesz a parlamentben. E helyett szeptemberben, mint — ahogy mondják — derült égből a villám, egy csapott le Tisza István *ugani levele*, melylyel a Thaly-békét felborította. Khuen-Héderváry gróftól valóda a közvélemény, hogy ő vitte le augusztusban, Gesztré a bécsi ordrét Tiszának, de Khuen nekem elmondta, hogy gesztré látogatásakor, amikor elutazott és féllába már a kocsí hátsóóján volt, akkor mondta neki Tisza, hogy kiadja ezt a levelet.

Már most mért tette ezt Tisza? Azért, mert neki nem a véderéform volt a fontos, hanem a parlament letörése. Tessék megnézni az újságokat, hogy 1903 őszén, amikor Tiszát miniszterelnökké kinevezték, — akkor érthetetlen okból — Perczel Dezsővel együtt voltak Ferenc Józsefnél audiencián. A miniszterelnöki spaízettel, — így nevezték azt az ívet, amelyen a kinevezett miniszterelnök kormányzatának ordírt megkapta —, a Ház letörése volt, amire Perczellel együtt vállalkoztak.

Hiszen 1904 november 18., a Házban történt rombolás után, az ellen-

zék felajánlotta Tiszának, hogy ne választasson, hanem mondjon le és akkor egyhangulag megszavazzák a véderéformot. Ha a véderéformoktett volna Tiszának, akkor bizonyára elfogadta volna, de ő azzal dolgozott Ferenc Józsefnél, hogy ez egy forradalmi ország, melyet le kell törni s amelyet csak az ő erős keze tud féken tartani. Természetesen így csinálták ők maguk a forradalmi hängulatot.

1905 január 28-án volt a választás, amelyen Tisza megbukott, csak 130 szabadelvüparti jött be. Akkor a 67-sek (szabadelvü párt, Andrásy-párt, néppárt, pártonkivüliek) még többségben voltak. Arról még nem álmódak, hogy függetlenségi is lehessen miniszter, vagy csak kormánypárti is. Az egész ellenzék felajánlotta Tiszának, hogy alakítsanak egy *Darányi*-kabinetet, melyet a 67-sek támogatnak és a 48-asokkó turnék. Az egész parlament megszavazná a véderéformot. Erre Tisza ezt felelte:

„Nem vagyok macska, hogy kikaparjannék a gesztenyét.” (Lásd a szabadelvü párt akkori pártlapját, a Magyar Szót.)

Hadik János gróf megkért, hogy adatszertien írjam össze a bizonyítékokat, amit meg is tettem. A történelem számára közre fogom még özeket adni. *Sohasem engedte a véderéformot, hogy más megcsinálja, mert ő örökös ura akart lenni Magyarországnak.*

Hatalmi örület, cézaráómia volt ez nála. Nem túrt maga körül véleményyt, ezért csak lelkesedőket, vagy hülyéket és magukat ilyennek tettetó panamistákat túrt a környezetében. Mindenre képes volt, mindennel szembe szállt a bécsi Burg kedveért, mert ő tudta legjobban, hogy minden áldás onnan jön. Még Ferenc Ferdinándal is szembeszállt a főhercegasszonyok kedveért. Ezek az asszonyok toporzékoltak Ferenc Ferdinánd ellen, amért ez Chotek Zsófiát vette nőül és nem a Frigyes leányát.

En mindig abban a szubjektív

hitben éltem, hogy Tisza István előre tudta a Ferenc Ferdinánd sorsát.

1913 november havában Ferenc Ferdinánd bizalmasától, Linder Györgytől, Linder Béla hadügyminiszter apjától kaptam Ferenc Ferdinándnak következő megbízását:

Hívjam fel bizalmasan Tisza István gróf miniszterelnök figyelmét, hogy december 18-án lesz Ferenc Ferdinánd trónörökösnek 50-ik születésnapja. A trónörökös szivesem látna, ha a miniszterelnök propnálóda a királynak, hogy — régi magyarországi szokások szerint — koronázassza meg a trónörökösöt, Magyarországon ez jó hatással lenne, mert F. F. megesküdné a magyar alkotmányra és a királyi család is megnyugtatóna, ha F. F. koronázási esküit tenne az ő utódait a trónörökösből kizáró magyar törvényre.

Erre Tisza István a többi közt a következőket felelte:

„Mondja meg neki, hogy a monarchia szemejete van körülötte.” (Értendő volt ez alatt Czernin gróf is, aki megszűnt a monarchia szemejete lenni, mihelyt F. F. kinevezette Tisza főnökeül, külügyminiszterül.)

En akkor ezt feleltem Tiszának: „*On úgy beszél Ferenc Ferdinánddal, mintha biztosan tudná, hogy sohasem lesz Magyarországi király.*”

Tisza kenetteljes szavakkal beszélt, hogy majd megsejti bennünket az Isten stb.

Azt értem, hogy Tiszáról csak mások által is tudott adatokkal fogok bizonyítani, ezt a szörnyű jóslatom csak úgy bizonyíthatom, ha hivatkozom Az Est 1914 január másodikk hetében megjelent egyik számára, amelyben megintertjoltak engem és ott *elmondtam azt, amit itt leírtam.* A történelem állapítsa meg, hogy minő erők játszóttak össze pozítive és negative F. F. megöléséténél. Fokozta szubjektív érzésemet az a tény, hogy *Potiorek* generalist, Szerajavo parancnokát, valamint a szerajevói rendőrönököt helyükben meghagyták F. F. meg-

gyilkolása után is, már pedig, ha ezek a legártatlanabb bárányok voltak is, akkor sem lett volna szabad őket otthagyni, azon város közigazgatásának élén, ahol a lendő király megölték.

En ösmertem Tiszát, hogy hatalmi vágya az örületig nem normális, ezért irtam 1914 tavaszán a B. Naplóban Rákosi Jenőhöz egy óvó és figyelmeztető cikket. Akkor azt írták a lapok, hogy Rákosi Jenő anyagi zavarokba jutott; én oly nagyrabecsültem és becsülöm ma is Rákosit, hogy vezércikkben hivtam fel: szakítson Tiszával, mert — így irtam — „mindennek és mindenkinek tönkre kell mennie, ami és aki Tiszában bizik.” Tönkre is ment a munkapárt, a dinasztia, Magyarország, sőt maga Tisza István is abba, hogy biztak Tisza Istvánban. Tisza István iratai közt megtalálhatjuk egy évek előtti leveletem, melyben ezt irtam neki:

„*On a saját lelkiületében hordja Magyarországot végromlását!*”

Mily szörnyűség, hogy ennyire igazam volt! Dr. Pályi Ede.

VÉREBEK. Ahogy a háború réme leszakadt rólunk, megtört fölöttünk néhány olyan fekete varázs is, amelytől idáig reszketni kellett. Voltak ennek a háborúnak rettegett vérebei, akiknek legfőbb ambíciója az volt, hogy *minél több emberrel pusztuljon el* és minden katonazubbonyba bújtatott emberek menjen is el a kedve az életől. Sok ilyen *közveszélyes véreb* szabadult ránk a háború éveiben és a kedve szerint, mohó étvágyához képest harpadtát, marscangolt, pusztított bennünket. Ezeket a vérekeket most majd egyenként kipiszkáljuk rejtett helyeikből és tartunk velük egy kis leszámolást. *Lukachich* tábornok ur, *Zlinszky* alvezédes ur, *Szepny* főorvosos ur és még egy sereg ilyen kitűnő emberitűt nevéj jegezzük fel a háborús borzalmak szörnyű éveibe. Istennem, hogy féltünk tőlük, hogy reszketünk a szinük előtt és milyen jó, miködsza boldogság, hogy a háborúval együtt megszűnt az ő öldökölő hatalmuk, hogy eltűntek a mélyben. De nem fogjuk megengedni, hogy olyan szerényen és halkan tűnjének el. Ebbe még bele szólnak.

Szterényi kacag

Szterényi már 1912-ben kihirdette, hogy ha én köztársasági államformát hirdetnék, ő kikacagna. Miután én most éjjel-nappal egyebet sem teszek, mint agítalok a republikaért, féltelni lehet Szterényit, hogy a sok kacagástól még megpukkad. A Szterényi kacagási hajlamát megvilágítja az a szerkesztői üzenet, melyet én hozzá 1912. év május 14-én irtam a „Magyar Köztársaság”-ban.

Ime, az akkori üzenet:
Szterényi József nyug. államtitkárnak, Budapestben.

A képviselőháznak április hó 17-én tartott ülésében Polónyi Géza a horvát önkormányzat felüggesztéséről felelősségre vonta a kormányt. Beszédében azt fejtette, hogy azért, mert Horvátországban a kisebbség a Magyarországtól való elszakadást kívánta, nem lett volna szabad az alkotmányt felüggeszteni. Az országgyűlési napló 130. oldalának megörökítése szerint többek között ezeket mondotta Polónyi Géza: „Mit gondol a T. Ház, hogyha Nagy Györgyöt bevalasztanák a képviselőházba és ő előállna az ő köztársasági elméletével, akkor ebből az következne, hogy Magyarország alkotmányát felüggeszszék?”

Szterényi József: Nagy Györgyöt kikacagnak!

Szterényi kikacagná a teljes nemzeti függetlenség eszméjét. Közszólamra reá vigít csak az embernek egész jellemére. Jól tudja, hogy a republika becsület, jó erkölcsöt is jelent s ő ezeket teljes életben kikacagta, Szterényi tudhatná, hogy én, mint sepsiszentgyörgyi ember, ismerem a multját. A boldogult öreg Sternőtől, az upjesti mászóitól csak a város szakálljogot örökölte s ma milliói vannak, melyeket pár ezer korondis tisztviselői fizetéséből takarított meg. Talpálból legyen faragva, ki így tud takarékoskodni! Felháborít, hogy ilyen ember ki meri tántani száját a becsület államformája ellen. A mi egyik törekvésünk épen az, hogy a magyar közéletet a Szterényiektől megtisztítsuk.

Szegény ember vagyok, de 100 pengő forintért nem adnám, ha most láthatnám, hogy Szterényinek Vera Violetta szappannal finomított arcán a nagy kacagástól hoz-

gyan támadnak pajkos gödröcskék. A ledöntött rendszer panamistái között Szterényi volt legszemeretlenebb, a legkormösebb. Hogy mennyire ismerték a vasutasok, arra jellemző, hogy mikor kereskedelmi miniszter lett, egy vasuti tisztviselő barátom tréfásan figyelmeztetett, hogy ha utazni akarok, gyorsan induljak utnak, mert Szterényi rövid idő alatt még a kerekékből a szögét is kilopja.

Ne felejtjük el, hogy Szterényi a köztársaságot kikacagtal

Dr. Nagy György.

SZEMERE MIKLÓS NEM NYUGO SZIK. Szemere Miklós, közismert kártyas nem fér a bőröben. Aki a vagonját házard kártyajátékban és a turfon nérszedte össze, az mindénáron társadalmi és politikai vezér szeretne lenni Magyarországon. Szemere ur az, aki még ezeket az idöket is alkalmasnak tartja arra, hogy antiszemita hecceket finanszírozzon és ily módon polgárháborút idézzon elő Magyarországon. Ennek a kártyaszisztenciának igen nagy része van abban, hogy az országban még mindig nem állt helyre teljesen rend és lelketlen bujdosók fosztogatásokat, rablásokat, sőt gyilkosságokat rendeznek egyes falvakban. Szemere mako-bajnoknak van egy „Cél” című hetilapja. Ennek a lapocskának legutóbbi száma nem érkezett el az előfizetőhez. Ok pedig ennek az, hogy a „Cél” számbajait a pogronra lázító cikkek és kelteggaz szovalával írték tele Szemere ur iródeákjai, akiknek kedvére való volna, ha Magyarországon öldökölnek egymást az emberek. Amikor a lapot kinyomták, utylátszik, Szemere ur száma is megjött az ő szellemében született elmetermékekettől és nem merték a „Cél” ászámbajait az előfizetőnek és helyette Szemere Miklós aláírásával egy levelet kapott minden előfizető. Így történt aztán, hogy az a nagy csapás érte szegény hazánkat, hogy az elmult hétlen nem jelent meg Szemere Miklós leibszurnája. Mi csak azt nem értjük, hogy ez a kártyán meggazdagodott Szemere jogosultságot ahhoz, hogy ilyen néhez idöben nemcsak szerepeljen, de egyenesen konkolyhintöként szerepeljen Magyarországon. Hát eltérhető az, hogy ez a kártyabajnok tovább garázdálkodjék?

Szenvedéseim a cs. és kir. sajtóhadiszállásnál

A háborúval együtt hála istennek élműlt végre ez a ronda intézmény is, ámbár volt pófája a sajtóhadiszállásnak *tul akarni élni* magát a háborút is. Igen, Eisner Bubna ezredes, parancsnok ur előterjesztést tett illetékes osztrák helyen arra, hogy tartsák fön a hadiszállást továbbra is, sajtópropaganda céljaira. Adler elvtársam azonban értesülésem szerint, nagyratörő terveivel együtt, kirugta Eisner Bubna vezérkari ezredes urat és a sajtóhadiszállás valóban megszünt élni. Sokat lehetne és kellene írni erről a most letűnt intézményről. En tagja voltam a k. u. k. Kriegspressequartiernek, én ismerem tehát ennek az intézménynek minden bünét. Rettenetes bünei vannak és én gyűlöltém és utáltam mindig, mert a számomra csak szenvedést és nyomorúságot jelentett. *Aktiv katonatisztek gránátbiztos fedezéke* volt a sajtóhadiszállás, ahol a nehéz munkát végző hírlapírók egészen mellékes tényezők voltak, a fontos az a sok-sok aktiv tiszt volt, aki érthetően utálta a frontot és a sajtóhadiszállás nyugalmas beosztásában nagyon rosszalották, hogy itt civilek, hírlapírók is tartózkodnak. Az eszükbe sem jutott, hogy ők voltaképen azért élnek a világon és azért vannak itt, hogy a civil hírlapírókat munkájukban katonailag támogassák. Hát szépen támogatták!

A sajtóhadiszállásról vagy én, vagy valaki más egyszer tán könyvet fogunk írni. Itt most csak az én szubjektív szenvedé-

seimről akarok néhány szót elmondani. A sajtóhadiszállás parancsnoksága és tisztikara engem mindig gyűlölt, a cenzura Teschenben és Bécsben engem állandóan fojtogatott és mert nem akartam az ő kedvükért a háborút népszerűsítő irodalmat művelni, hát engem folyton be akartak vonlatni, engem minden második héten a frontra akartak küldeni, közlegényi rangban meghalni. Volt a sajtóhadiszállásnak egy Okolicsányi Zsedényi Ede nevezetű magyar cenzura. Ez az Okolicsányi Zsedényi Ede, magyar országgyűlési képviselő, azonkívül huszárkapitány és mint ilyen, a magyar újságírók cenzoraként szerepelt Teschenben. Ennél az Okolicsányi Zsedényi Edénél utolsóból lakájt én soha nem ismerem, ez az Okolicsányi Zsedényi Ede, aki harcot soha életében nem látott, magas harctéri kintüntetéseket stréberkedett ki magának a parancsnokságnál és ellenértékül egy analfabéta dübével igyekezett kicenzurálni minden igaz és szabad szemlét sorf a magyar haditudósításokból. A helyesírásról fogalma sem volt ennek a magyar országgyűlési képviselőnek és volt ábrázatlasi mégis ahhoz, hogy cenzorként szerepeljen a magyar haditudósítók fölött, akiknek munkáját tönkre tette és akiknek életét megkeserítette.

Nekem személyes ellenségem volt Okolicsányi Zsedényi Ede százados ur, az én tudósításaimat különös ambícióval tette főnkre, énám utazott, engem üldözött és legforróbb vágya az volt, hogy a Népszavának, tehát a szocialistáknak kiküldött haditudósítóját kiemeljék katonailag a sajtóhadiszállásról és ki-

küldjék meghalni a frontra. Nemesak a tudósításaimra, de állandóan az életemre tört Okolicsányi Zsedényi Ede, aki azután egy szép napon összes kintüntetéseivel együtt bevonult egyenesen Konrád mellé, a főparancsnokságra. Azt hiszem, az ő bevonulásával esik össze az a fordulat, amely a harctereken egyik csapatát a másik után zudította ránk és ettől fogva fü nem nőtt többé ott, ahova a hadsergőfőparancsnoksága lépett. Nem tudom, vajjon hol lézeng most Okolicsányi Zsedényi Ede képviselő és huszárkapitány ur, de nagyon szeretném még egyszer látni az életben.

Jött azután egy idő, amikor Károly királyunk szemet vetett a haditudósítókra és a tőle megszokott nyájas közvetlenséggel elrendelte, hogy valamennyiünk vonuljon be az ezredéhez. Ekkor történt az, hogy a sajtóhadiszállás parancsnoksága kintünetésekkel diszítette föl a hirlapírókat és a minősítési táblázatukba mindegyiknek bele írta, hogy visszavezénylendő a sajtóhadiszállásra, két, három, hat, nyolc és tizenkét hét múlva. Aszerint, hogy ki volt a gutgezintebb és a jobb gyerek, ehhez képest rövidebb vagy hosszabb idő múlva visszatérhettek az ezredtől a fiuk és akik a legkevésbé kívánatosak voltak, azok három hónap katonáskodásra ítéltettek. A tiszteletre méltó kivétel: az megint — én voltam. Én, hála istennek, nem kaptam kintünetést, ami becsületsszavamra, nem is érdemeltem meg. Viszont én voltam az egyetlen, akinek minősítési táblázatába nagy titokban azt írta bele Eisner Bubna parancsnok ur, hogy a visszaterése nem kívánatos. Tehát se

két hét múlva, se négy hét múlva, se tizenkét hét múlva, tehát soha. Engem halálra ítélte a sajtóhadiszállás parancsnoksága, engem meg akartak ölni. Nem rajtuk mulott, hogy ez nem sikerült. Vagy hat hétig nyomorogtam Königgrätzben, az ezredemnél és a sajtóhadiszállás akarata ellenére kerültem vissza valahogyan Pestre. Nekem tehát a náluk töltött két és fél év és a königgräetzi hat hét alapján külön szubjektív jogom van arra, hogy a sajtóhadiszállást utáljam. No hát, élek is ezzel a jogommal. És lesz még rólkuk mondanivalóm.

G. F.

MI LESZ AZ ESKÜDTSZÉKEL? Az új kormány egyik legelső és mindenképpen helyesíthető lépése a cenzura eltörlésén kívül a sajtótörvény megváltoztatása lesz. Idáig azonban sajnálatunkra arról még nem hallottunk semmit, hogy a kormány az esküdtszéket is visszavonja a régi hivatásának. Tisztaék ugyanis nemcsak a sajtót fojtatták meg az igazmondás jogától, de olyan esküdtszéki törvényt készítettek és léptettek életbe, amely az esküdtbíróságok paródiája és amelyet egy percig sem szabad érvényben hagyni. Fölhívjuk tehát a kormányt, hogy haladéktalanul tegye meg a lépéseket arra, hogy a Tiszakorszak átkos szörnyzüllötte, az esküdtszéki törvény is lomtárba kerüljön és csináljanak haladéktalanul olyan új törvényt, amely visszavonja az esküdtbíróságok lételemelési jogát és szabadságát a legliberálisabb szellemben. Várjuk a kormány ezirányú lépéseit!

Az én forradalmam

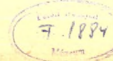
— Közönséges rémhír, ugyanaz, ami a harmincezer oroszszal, hogy én pozíciót töltöttem be a forradalomban. A leghatározottabban tiltakozom, hogy a lakástalan szereplésem kiragadják és másképpen állítsanak be, mint egy közönséges katonát, aki elméletben már régóta forradalmi és végre a gyakorlatból sem riadt vissza és kötelességét teljesítette. Ott voltam a Lánchid előtt, amikor a csendőrök a tömegbe létek. Mellettem estek az emberek, majd elsodortak a Duna partjára egy betonházba. A fegyverporogás ide is követett és itt eszméltem fel arra, hogy ez a forradalom. Lékaírói cikket írok Az Emberbe, azt mondom, hogy nem jól tette, hogy merényletet követett el. Az ügyész erre azt mondja, hogy én dicsérem a büntetést és elkoぼzza a lapot. Hogy jön ahhoz az ügyész, hogy helyettem gondolkozzék? Vagy nekem csak olyan gondolatom lehet, amit az ügyész helyez el. Szép gondolat-szabadságom van nekem — gondoltam és dühöngeni, tombolni kezdem. Ez rettenetes, amit itt művelnek, nőket és gyermekeket lövöldöznek. Most már nem gondolkoztam többé és visszafordultam és ordítottam:

— Éljen a forradalom!

Azt hittem, hogy majd ezzel a jelszóval áttörünk a Lánchidon. A szomszédságomban azonban megszólalt egy éppen nem gyengéd női hang:

— Kuss! Az istenit magának, most ne kiabáljon!

Szegény, azt hitte, hogy kiáltásom odavonja az ellenség figyelmét!

mét. Viszont teljesen igaza volt, elhallgattam és a Károlyipártba mentem sebesülteket köztüni.

A forradalom éjszakáján a Mária Terézia-laktanya előtti tüntető felvonulásban vettem részt. Egy kis lövöldözést most sem kellett a szomszédba menni. Tulsoakt lövöldöztek nekem, aki mint forradalmár és egy békés polgári újságíró vagyok és nem szeretem a füllem mellett süvítő golyókat. Valamiképpen a József-köruton is helyreállott a csend és elindultam az Astoriába, ahol a komoly forradalommal találkoztam. Egy pillanat alatt gépfegyverekkel erősítették meg az Astoriába, a forradalom főhadiszállását. Idegesítő puskatűz nagy robbanjal kergette be a szálló halljába a tömeget. Ez már igazi forradalom, konstataáltam és vártam, hogy a kis hadnagyokkal és a matrózokkal, valamint a vezérekkel együtt engem is elfogyan a tulerő.

A tulerő lassanként átprótt hozzánk. A derengésben egymás után masiroztak hozzánk a felvirágozott sapkájú csapatok. Reggel már azt hittem, hogy egy választási harc kortestanyáján vagyok.

Hét óraker parancsot kaptam, hogy mint a Nemzeti Tanács biztosa a főpostára menjek és ellenőrizsem, hogy csak a Nemzeti Tanács táviratait továbbítsák és az olyan táviratokat, melyek a forradalom ügyét veszélyeztetik, foglaljam le. A főpostán 30 fegyveres ember támogatott. A karhatalomra azonban nem volt szükség. A posta személyzete nagyszerűen alkalmazkodott a forradalomhoz. Minden rendben ment, a parancs szerint. Hiába adták fel a táviratokat:

jójj haza, feleséged meghalt. A táviratot nem lehetett továbbítani. Szegény, ha jó hirt nem kap, a rosszat ráér meg tudni. Károly ki rály táviratát, hogy beleegyezik, hogy a sapkarózsák levétsenek, nem kézbesitettem. Nem is fontos, hogy beleegyeznek.

A Magyar Világ-kávéházból reggelit rekiváltattam a bakáimnak és távoztam a főpostáról. Az első emeleten egy nő gubbasztott a padon, zihált és sápadozott.

— Mi baj? — kérdeztem.

— Beteg vagyok, nem tudok egyszerre két emeletet menni, a gép-teremben dolgozom.

— Le tud menni az emeletre?

— Igen.

— Hát akkor menjen le és menj haza.

— Jaj, mit szól a főnök ur. Én nem merek.

— Nem tükör ellentmondást.

Ma szabadságot kap, szóltam szigorúan és a beteg postás kisasszony szédület megindult a lépcsőn lefelé és utközben is moxyogta:

— Jaj, csak a főnök ur meg ne haragudjon.

Mindössze ennyi volt, amit mint a főposta népbiztosa a forradalomban elkövettem. Egy pár éjszaka nem aludtam, csak a forradalomnak éltem. Szombaton aztán figyelmeztettek, hogy jó lesz már újságot írni, a magam részéről tehát befejeztem a forradalmat. Ha esetleges okainknak nagyobb dicsőségről regélnék, felhatalmazom őket, hogy a legrosszabb véleményt alkossák meg a mesélő öreg emberről, aki itt siet bocsánatot kérni, hogy elmulasztotta ezt a nagyszerű alkalmat és nem lett forradalmi hős, sem pedig a IV. fizetési rangsúlyba sorozott kormánybiztos.

Hajnal Jenő.

Zselénszky futása

Ezekben az órákban sok szomorú futás van világszerte és sok igazságtalan és bús futás történik Magyarországon. Akadt azonban végre egy olyan futás is, amely derűtlen és meglegedetten kell szemlélnie minden igazságszerető embernek. A futóbajnok ez esetben Zselénszky Róbert gróf, az Omge elnöke, rengeteg föld és tómerdek millió gögös és elbizakodott ura volt, aki az új idők eljövetele ellen, a népek joga és szabadsága ellen, sohasem látott konokossággal üvöltött, még ugyolyóval néhány nappal cezött is. Zselénszky Róbert gróf a forradalom kitérésének idején családjával együtt Temesujfalun, gyönyörű kastélyában tartózkodott és innen kellett neki egy száll ruhában, éjszakának idején elmenekülni.

Zselénszky Róbert ugyanis politikai nézeteinek megfelelően, a legkomiszabb bánásmódban részesítik az alkalmazzottak és az elképzelhető legrosszabbul fizeti munkásait, akik következképpen szívük mélyéből utadják a lengyel gróft. Nem csoda tehát, hogy amikor a forradalom szele bearamlott Temesujfaluba, a nép visszafojtott haragja viharos erővel tört ki Zselénszky Róbert ellen és a hirtelen egybesereglett tömeg megostromolta a temesujfalui kastélyt. Jellemző Zselénszkynek a saját munkásai között való népszerűségére, hogy egyetlen egy ember nem akadt, aki a pártját fogta volna, melléje állott volna, az egész tömeg, mint egy ember támadt keserű haraggal a munkauzsozás földesur ellen, aki családjával együtt egy száll ruhában, a kastélyban egyik hátsó ajtaján alig tudott élve elmenekülni.

Zselénszky futása mindenesetre

egészséges és jellemző tünete az új időknek és már nem is tartjuk fontosnak azt, hogy a népharagnak az a spontán megnyilatkozása annyira megijesztette ezt a reakciós gróft, hogy az Omge elnöki állásáról való lemondását háltoztatta el. Ez helyes, viszont az már kevésbé helyeslehető, hogy Zselénszky utódja az Omge elnöki állásban állítolag Somssich László gróf, egy másik üzletes feudális gróf lesz. Csöbörből vödörbe!

MŰVÉSZLET

HATVANYI LILI DARABJA. Le kell vetközni összes elfogultságunkat és ha tetszik, ha nem, el kell ismerni, hogy Hatvani Lili báróné nem hivattóság nélkül foglalkozik az irodalommal. „Barcarolák” című elfelvonásoka, amely a Belvárosi Színház színpadán mutatott be, tele van olyan kvalitásokkal, amelyek figyelmet érdemelnek. Hatvani Lili báróné a politikai, sőt a külpolitikai szerelem atmoszférájában szereti lepergetni a mesélt és meg kell állapítani, hogy ő ismerni látszik ezt a levogót és a mesésözvés sem esik nehezére. Fantáziaja, irakléssége, sőt a színpad teknikai ismerete jogot adnak ennek az ellenzetsvenes gazdag és rokonszenvesen szép bárónőnek arra, hogy szindarabokat írjon. Ha ittott a dilettantizmussal sekléyes vízire téved is, ha vannak olykor meglehetősen artikulált hangjai is, fájó szívvel kell beismernünk, hogy nagyjában érti a mesterséget és ugy tud színházat játszani előttünk, hogy mindig figyelünk kell, a fordulatait megleljen és a dialógusai szórakoztatnak. Madarassy-Beck Gyula nem tartozik kedvenceink sorába és mégis megállapítjuk, hogy a Hatvani Lili talentuma elbírja még ezt a kelemetlen tehereltét is. Végignézvén a „Barcarola” bemutatóját, nem sajnáljuk Hatvani Lilitől a feléje zúgó elismerő tapsokat.

Felolós szerkesztő és kiadó: Góndör Ferenc. Szerkesztőség: IV. ker., Királyi Pál-utca 14. Kiadóhivatal: VI. ker., Izabella-utca 65. Telefon: Szerkesztőség József 68—86; Kiadóhivatali telefon 26—87. Helyjelentés minden kedden. Az Ember előfizetési ára: egy évre 50 korona, félévre 25 korona, negyedévre 12 korona 50 fillér. Egyes szám ára 1 korona.